

УДК 658:330.341.1:332.1
JEL C42, O30, L80, R11

О. В. Ляховська

кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник
відділу розвитку виробничої сфери регіону та інвестицій
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів
e-mail: skalecka.olena@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4838-5619>

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджено сучасний стан запровадження інновацій на промислових підприємствах у регіонах України. Проаналізовано тенденції розвитку промислових інновацій. Встановлено, що для регіонів України характерно переважне впровадження промислових інновацій нових для підприємств, оскільки такі проекти потребують меншого фінансування. В результаті дослідження виділено основні причини низького розвитку промислових інновацій у регіонах (висока затратність наукових розробок, нестача професійних кадрів, доступність кредитування, інформаційна необізнаність тощо) і виявлено, що більшість з них ґрунтуються на відсутності фінансування. Запропоновано шляхи стимулювання фінансування промислових інновацій у регіонах, зокрема: збільшити самофінансування інноваційних проектів за допомогою створення фондів розвитку; стимулювати залучення іноземних інвестицій в промислові інновації на макро- та мікрорівнях; розвивати інформаційне забезпечення щодо впровадження інновацій у промисловості регіонів.

Ключові слова: інновації у промисловості, інноваційна продукція промислових підприємств, частка промислових інновацій, джерела фінансування інновацій, самофінансування промислових інновацій.

Lyakhovska O. REGIONAL ASPECTS OF INNOVATIVE ACTIVITY OF INDUSTRIAL BUSINESSES

Industry, a technically developed branch of material production, especially requires the use of innovative developments, therefore, there is a need for continuous stimulation of scientific and technological process and ensuring the implementation of innovative industrial projects. The article investigates the current state of innovations at industrial enterprises in the regions of Ukraine. Progress of industrial innovations trends is analyzed. On this basis the fact that realization of industrial products has grown in the last few years, and the share and volume of the realized innovative products has diminished is proven. Zaporizka, Donetsk and Kharkivska oblasts were the leaders by the volumes of the realized innovative products, but the largest share of innovations accounted for Sumska, Zakarpatska and Donetsk oblasts. So, the concentration of industry in a region doesn't answer the level of input of innovations. It is set that repressing introduction of industrial innovations for enterprises is typical for the regions of Ukraine, as such projects need the less financing. At the same time, such innovations have less value, because they do not bring in a novelty in industry overall. Amount of industrial enterprises of Ukraine that have introduced innovations new for a market remains very low (in 2016 out of 632 enterprises that had introduced industrial innovations, only 182 had been realizing new for a market innovative products). By the amount of enterprises that had realized innovative for a market products, Kharkivska, Zaporizka and Lvivska oblasts were the leaders among the regions. As a result of research, principal reasons of poor development of industrial innovations in regions are outlined (high cost of scientific development, shortage of professional staff, availability of crediting, lack of information, etc) and the fact that majority of them are based on the absence of financing is proven. Self-finance of innovative activity of industrial enterprises prevails in all regions of Ukraine. Therefore, the ways of stimulation of financing of industrial innovations are offered in regions. In particular, to increase self-finance of innovative projects by means of creation of growth funds; to stimulate attraction of foreign investments in industrial innovations on macro- and microlevels; to develop the informative maintenance in relation to introduction of innovations in industry.

Keywords: industrial innovations, industrial product, portion of industrial innovations, sources of innovation financing, industrial innovations self financing.

Постановка проблеми. Сучасний ринок ставить до суб'єктів господарювання все нові вимоги, що є передумовою ефективного розвитку економіки. Зокрема, вагому роль слід надати розвитку інновацій у промисловості. Нові види продукції, інноваційні технології, методи праці забезпечують утримання конкурентоспроможних позицій українських промислових підприємств на міжнародному ринку та дозволяють стимулювати розвиток національної економіки загалом.

Аналіз останніх досліджень. Поняття інновацій, їх суть, значення, класифікацію першими розкрили такі науковці: Й. Шумпетер, Б. Твісс, Х. Рігс, Б. Санто, Ю. Яковець, В. Хіппель, М. Портер, П. Друкер, К. Павітт, Ю. Морозов та ін. Сучасна наука пропонує багато праць щодо аналізу інноваційної діяльності за різними напрямками. Промислові інновації, зокрема, досліджували: В. Геєць – визначає перешкоди на шляху запровадження промислових інновацій в Україні [1]; Л. Волощук –

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

пропонує підходи до комплексного управління інноваціями та економічною безпекою промислових підприємств [2]; А. Землянкін, І. Підоричева – розглядають та аналізують саме інноваційну діяльність у промислових регіонах України [3]. Промислові інновації в Україні є предметом статистичних досліджень та доповідей [4].

Дослідження розвитку інновацій вказують на те, що не всі українські підприємства готові до їх запровадження [5]. Причини таких тенденцій різняться відповідно до галузі, регіону, специфіки діяльності кожного окремого підприємства тощо.

Регіональні особливості запровадження інновацій на промислових підприємствах України формуються під впливом рівня розвитку промисловості,

переважного функціонування більш чи менш технологічних підприємств на окремій території та інших, властивих окремим регіонам причин.

Метою статті є аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств регіонів та виявлення шляхів стимулювання розвитку промислових інновацій.

Основні результати дослідження. В Україні за останні роки спостерігалось зростання обсягів реалізованої промислової продукції (з 2013 по 2017 роки даний показник зріс на 830 622,9 млн грн). Водночас частка реалізованої інноваційної продукції у промисловій значно знизилась (у 2013 р. вона становила 2,71%, у 2015 р. – 1,30%).

Таблиця 1

Обсяг реалізованої промислової продукції в Україні за 2013 – 2017 роки

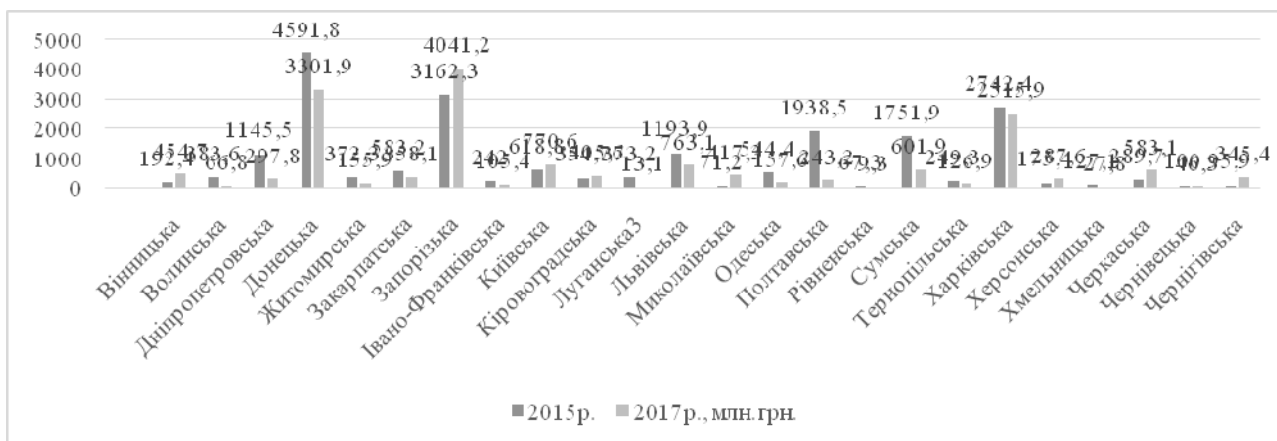
Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції, млн грн	35891,6	25669	23050,1	*	17714,2
Обсяг реалізованої промислової продукції, млн грн	1322408,4	1428839,1	1776603,7	2158030,0	2153031,3
Частка реалізованої інноваційної промислової продукції у реалізованій промисловій продукції, %	2,71	1,80	1,30	*	*

* Періодичність проведення державного статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності промислового підприємства змінена з «річної» на «один раз на два роки», починаючи з 2015 року.

Побудовано за [4].

Серед регіонів найбільший обсяг реалізованої інноваційної продукції у 2017 р. спостерігався у Запорізькій (4041,2 млн грн), Донецькій (3301,9 млн грн) та Харківській (2515,9 млн грн) областях, найменший – у Рівненській (9,3 млн грн), Луганській (13,1 млн грн) та Хмельницькій (27,8 млн грн)

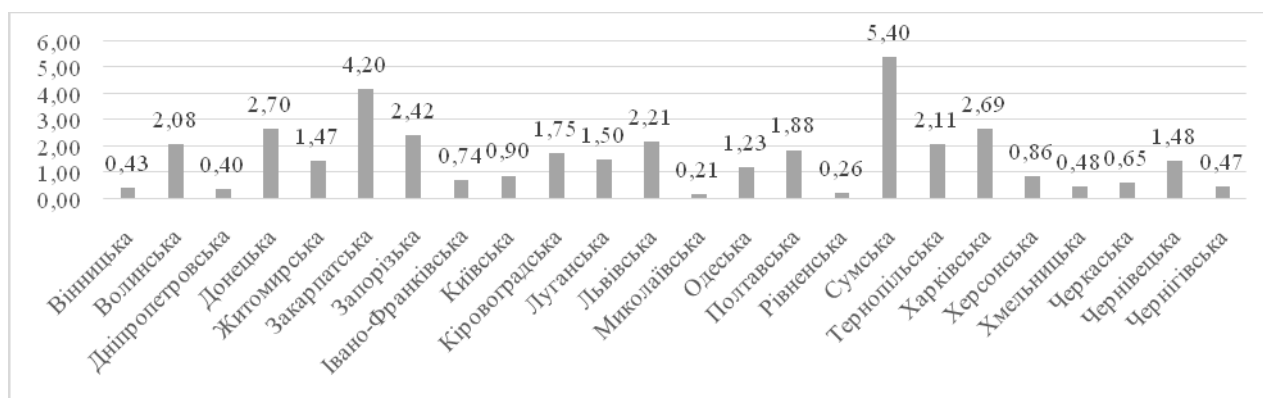
областях (рис. 1). У порівнянні із 2015 роком лідери за обсягами реалізації інноваційної промислової продукції практично не змінились: Донецька (3301,9 млн грн), Запорізька (3162,3 млн грн) та Харківська (2742,4 млн грн) області (рис. 1).

Рис. 1. Обсяг реалізованої інноваційної продукції промислових підприємств регіонів у 2015 та 2017 роках, млн грн
Побудовано за [4].

Порівнюючи промислові інновації регіонів, доцільно проаналізувати частку реалізованої інноваційної продукції у промисловій загалом. Даний показник у 2015 р. був найвищим у Сумській (5,4%), Закарпатській (4,2%) та Донецькій (2,7%) областях.

Найнижча частка інновацій в реалізованій промисловій продукції спостерігалась у Миколаївській (0,21%), Рівненській (0,26%) та Дніпропетровській (0,4%) областях (рис. 2).

Рис. 2. Частка обсягу реалізованої інноваційної продукції у реалізованій промисловій продукції загалом, %
Побудовано за [4].

Таблиця 2
Частка промислових інновацій у регіонах за 2015 р.

Регіони	Частка промисловості у ВРП, %*	Частка інновацій у промисловості, %
Дніпропетровська	57,30	0,40
Донецька	54,70	2,70
Запорізька	50,50	2,42
Полтавська	50,10	1,88
Луганська	44,50	1,50
Харківська	36,50	2,69
Черкаська	35,90	0,65
Сумська	33,40	5,40
Київська	32,20	0,90
Житомирська	31,20	1,47
Вінницька	30,70	0,43
Волинська	28,20	2,08
Кіровоградська	28,20	1,75
Львівська	27,30	2,21
Чернігівська	26,50	1,48
Миколаївська	25,80	0,21
Івано-Франківська	25,80	0,74
Закарпатська	25,50	4,20
Рівненська	25,20	0,26
Хмельницька	25,00	0,48
Тернопільська	22,40	2,11
Одеська	22,00	1,23
Херсонська	20,50	0,86
Чернівецька	13,80	1,48

*- обчислено як частка промисловості у випуску продукції

Побудовано за [4].

Для економіки України нехарактерним було зосередження промислових інновацій у найбільших промислових регіонах: лише у Донецькій, Запорізькій, Полтавській, Харківській та Сумській областях висока частка промисловості у ВРП і водночас частка промислових інновацій вища середнього показника по Україні; у Дніпропетровській, Луганській, Черкаській та Київській областях (що є промислово орієнтованими регіонами) частка інновацій не перевищувала

середнього показника. Окрім того, Волинська, Кіровоградська, Закарпатська, Львівська та Тернопільська області (у яких частка промисловості у ВРП менше 30%) активно розвивали інновації (частка інновацій вище від середнього по Україні) (табл. 2).

За кількістю підприємств, що реалізували інновації у 2016 р., перші місця займали також східні регіони України: Харківська (78 підприємств), Запорізька (49) та Дніпропетровська (47) області (табл. 3).

Щодо характеру інновацій, то переважна кількість промислових підприємств реалізують продукцію, що є новою тільки для них (в Україні: у 2015 р. – 490, у 2016 р. – 503 підприємств) (табл. 3). Перевага таких інновацій полягає в тому, що продукція випускається на основі вже існуючих розробок і технологій (на відміну від продукції нової на ринку) і є менш фінансово затратною для підприємств. Суттєвим недоліком таких інноваційних продуктів є низький розвиток науково-технічних розробок, що мали б стимулювати науково-технічний прогрес промисловості України.

Вище наведені дані свідчать, що частка інноваційної продукції у промисловій у більшості регіонів є дуже низькою (у 10 областях менше 1%), також мало підприємств реалізують нову для ринку продукцію (у 12 областях – менше 5 підприємств). Можемо виділити наступні причини таких тенденцій розвитку промислових інновацій у регіонах:

- переважна кількість промислових підприємств не в змозі покрити витрати на інноваційні проекти;
- низький рівень професійного кадрового забезпечення;
- відсутність можливості отримання кредиту для фінансування інновацій (висока процентна ставка, відсутність відповідної застави, відсутність спеціальних кредитних програм комерційних банків тощо);
- відсутність інформації щодо можливості запровадження інновацій на підприємстві.

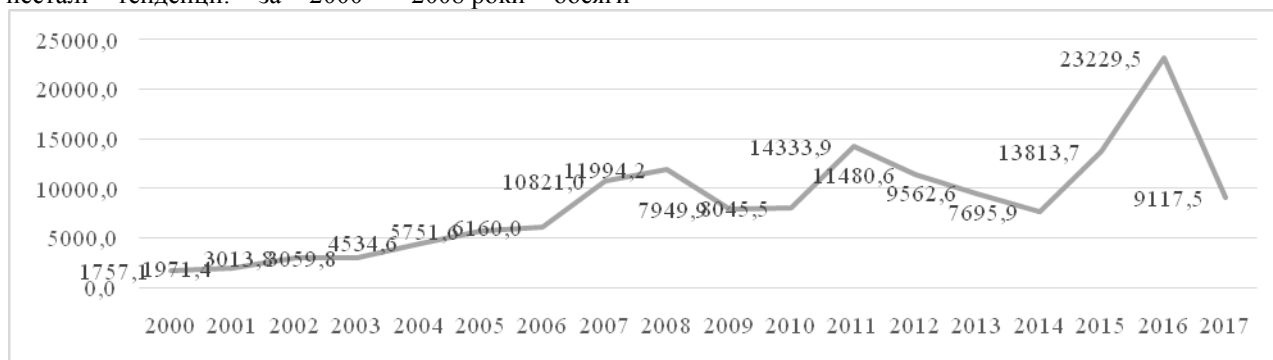
Кількість промислових підприємств, що реалізували інноваційну продукцію за регіонами (2015 – 2016 рр.)

Регіони	Кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію				У тому числі			
					продукцію, що була новою для ринку		продукцію, що була новою тільки для підприємства	
	2015	% від заг.	2016	% від заг.	2015	2016	2015	2016
Україна	570	11,96	632	14,31	142	182	490	503
Вінницька	20	11,76	18	11,61	5	6	17	12
Волинська	7	6,73	13	12,04	1	1	7	13
Дніпропетровська	34	7,02	47	10,66	13	4	24	45
Донецька	12	5,02	12	6,38	5	4	9	9
Житомирська	21	11,60	22	13,33	4	5	17	17
Закарпатська	8	5,80	7	5,22	–	–	8	7
Запорізька	42	17,95	49	23,00	12	19	36	34
Івано-Франківська	14	11,20	15	11,72	3	5	13	15
Київська	30	9,09	36	12,46	5	11	28	25
Кіровоградська	21	20,79	15	15,79	2	3	19	12
Луганська	5	6,25	4	5,88	1	3	4	2
Львівська	44	13,29	44	14,15	16	17	35	33
Миколаївська	18	19,35	14	15,38	3	3	17	12
Одеська	22	11,83	25	13,09	4	4	19	22
Полтавська	24	12,97	22	12,29	1	6	24	18
Рівненська	9	7,32	11	8,15	1	–	8	11
Сумська	21	18,10	24	20,34	9	5	18	22
Тернопільська	14	15,22	27	29,35	5	6	11	22
Харківська	66	16,14	78	21,61	17	29	60	62
Херсонська	15	16,30	15	15,63	3	6	13	9
Хмельницька	16	10,96	12	8,51	2	2	15	11
Черкаська	22	15,17	27	18,12	6	7	19	23
Чернівецька	8	15,09	9	16,67	–	–	8	9
Чернігівська	13	11,50	11	10,48	2	3	11	9

Побудовано за [4].

Основною перешкодою впровадження промислових інновацій є їх висока затратність, що потребує значного фінансування. Аналіз фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні за 2000 – 2017 рр. вказує на несталі тенденції: за 2000 – 2008 роки обсяги

фінансування зростали, у періоді 2009 – 2010 рр. та 2012 – 2014 рр. відбувся значний спад фінансування промислових інновацій, в наступні роки фінансування інновацій зросло до 2016 р. У 2017 р. фінансування інновацій знову знизилось (рис. 3).

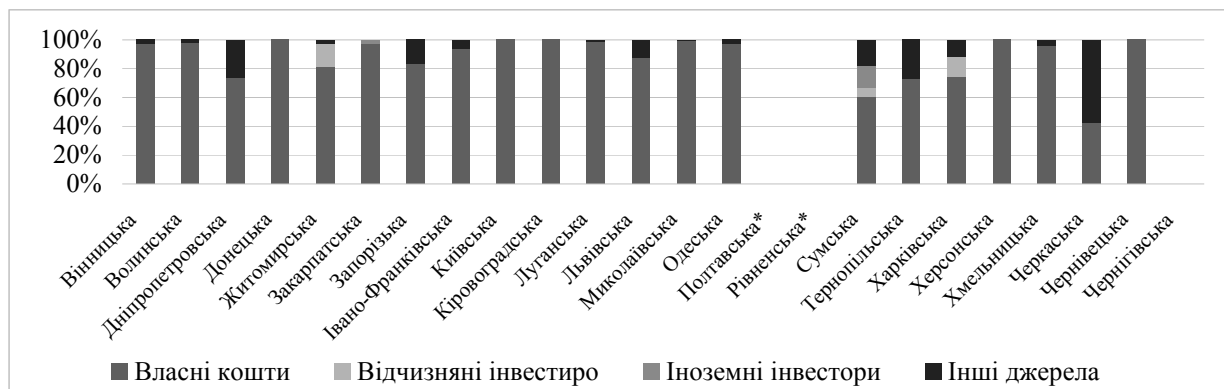

Рис. 3. Загальна сума фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні, млн грн
Побудовано за [4].

джерелами фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України є власні кошти, кошти вітчизняних та іноземних інвесторів або інші джерела (рис. 4).

Фінансування інновацій у промисловості в усіх регіонах України відбувається в основному за рахунок власних коштів (рис. 4). З одного боку, самофінансування позитивно впливає на фінансову

безпеку та незалежність підприємств, знижує ризик неплатоспроможності, спрощує управління інноваційними проектами, з іншого – може бути недостатнім для досягнення бажаного результату від реалізації інновацій чи запровадження проекту у повній мірі від запланованого.

*- дані відсутні

Рис. 4. Структура джерел фінансування інновацій промисловості у регіонах, 2017 р.

Побудовано за [4].

Висновки. На основі вище наведених даних можемо запропонувати шляхи стимулювання фінансування інноваційних проєктів промислових підприємств.

1. Збільшити самофінансування інноваційних проєктів та наукових розробок підприємств шляхом створення фондів розвитку та відрахування частини прибутку до них. На рівні підприємств трактування «самофінансування інновацій» має бути аксіомою подальшого ефективного розвитку та зміцнення конкурентоспроможності.

2. Залучити вітчизняних та іноземних інвесторів до інновацій, що можливо за умови: на макрорівні – впорядкування законодавчих передумов інвестиційної стабільності та надійності; на мікрорівні – створення якісних інноваційних проєктів та забезпечення ефективної їх реалізації.

3. Стимулювати інформаційне забезпечення за допомогою форумів, конференцій, рекламних інструментів тощо (як для інвесторів – щодо можливості фінансування інновацій на промислових підприємствах України, так і для підприємств – щодо залучення інвестиційних чи кредитних ресурсів, за допомогою забезпечення якісної розробки інноваційних проєктів, а також щодо можливих шляхів реалізації інновацій).

Аналіз результатів запровадження промислових інновацій вказує на необхідність активізації їх розвитку, зокрема у промислових регіонах. Важливо розвивати нові для ринку інноваційні промислові продукти, що стане передумовою зростання ефективності та конкурентоспроможності промислових підприємств.

Список використаних джерел

1. Геєць В. М. Бар'єри на шляху розвитку промисловості на інноваційній основі та можливості їх подолання. *Економіка України*. 2015. №1. С. 4-25.

2. Волощук Л. О. Інноваційний розвиток та економічна безпека промислових підприємств: проблеми комплексного управління: монографія / Одеський національний політехнічний університет. Одеса, 2015. 396 с.

3. Землянкін А. І., Підричева І. Ю. Інноваційна діяльність у промислових регіонах України: поточний

стан, тенденції, виклики. *Економіка промисловості*. 2015. № 2(70). С. 5-19.

4. Офіційні дані. *Офіційний сайт Державної служби статистики України*. 2018. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

5. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2014-2016 років : доповідь. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/dop/11/dop_inn_2016_w.z

References

1. Heyets, V. M. (2015). Bar'yery na shlyakhu rozvytku promyslovosti na innovatsiyniy osnovi ta mozhlyvosti yikh podolannya [Barriers to the development of industry on an innovative basis and the possibilities of overcoming them]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 1, 4-25. [in Ukrainian].

2. Voloshchuk, L. O. (2015). Innovatsiynny rozvytok ta ekonomichna bezpeka promyslovykh pidpryyemstv: problemy kompleksnoho upravlinnya [Innovation development and economic security of industrial enterprises: integrated management problems]. Odessa: Odessa National Polytechnic University. [in Ukrainian].

3. Zemlyankin, A. I. & Podorycheva, I. Yu. (2015). Innovatsiyna diyal'nist' u promyslovykh rehionakh Ukrainy: potochnyy stan, tendentsiyi, vyklyky [Innovation activity in industrial regions of Ukraine: current state, trends, challenges]. *Ekonomika promyslovosti – Economy of Industry*, 2(70), 5-19. [in Ukrainian].

4. Ofitsiyni dani [Official data] (2018). *Official website of the State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

5. Obstezhennya innovatsiynoyi diyal'nosti v ekonomitsi Ukrainy za period 2014-2016 rokiv [Survey of innovation activity in the Ukrainian economy for the period of 2014-2016] (Report) (2017). *Official website of the State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/dop/11/dop_inn_2016_w.z [in Ukrainian].

Надійшло 04.05.2018 р.